

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. III. Qualiter licitum sit Occulare seu dißimulare Fidem?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

Qu. III. Qualiter licitū sit occultare seu dissimulare fidem. 163

quæ facti erat; connexa tamen cum causa fidei iudicio zelantium Orthodoxorum. Ob quod Legati Sedis Apostolicæ cum Eusebio subscribere detrectabant, ne sic fidem quoque Nicenam damnare viderentur. Ipse proinde S. Dionysius subscriptionis malè factæ quantumvis e conditione, ut in reliquo consultum foret fidei, postea facti poenitens hac S. Eusebii dexteritate subscriptionem cassavit, modo præmissio.

QUESTIO III.

Qualiter licitum sit occultare seu dissimulare fidem?

33. Qui dissimulant, dissimulare veram fidem, & simulare falsam.

SUPPONO aliud esse dissimulare seu occultare veram fidem, aliud factis simulare falsam. Simulatio enim falsæ fidei, quæ nunquam licet, consistit in factis significantibus hinc & nunc ipsum simulantem profiteri aliam fidem: dissimulatio autem veræ fidei locum habet, quando fit aliquid, ex quo positivè non colligitur dissimulantem esse Christianum seu Catholicum, sic tamen ut non significetur aliis contrarium. Unde omnis, qui verbis aut factis fidem exterius negat, eam quoque etiam in corde manentem, occultat; non omnis tamen, qui fidem occultat aut dissimulat, censendus est eam negare. Tota itaque difficultas est, quæ occultatio seu simulatio censetur non esse fidei negatio, adeoque in certis saltem circumstantiis esse licita.

34. Licet occultatur fides vestitus communis infidelis.

Quæ in re satis constat, in primis non esse illicitum ad occultandam fidem ex causa uti vestibus & signis, quæ non religionem distinguunt, sed Nationem: cum vi suæ institutionis non significant infidelitatem, sed solum, quod quis se velit accommodare Nationis mori politico in vestitu. Unde etiam si quis ex illa natione converteretur, non ideo teneretur mutare habitum; neque eum olim mutarunt Gentiles dum convertebantur.

Namquam id licet vestis aut signo præcepto gestari in honorem falsæ fidei.

E contra nullo modo verosimile est (ut advertit Castro Palao de fide disp. 1. punc. 17. n. 8.) posse fideles ad se occultandam vestem vel signo, quod Princeps infidelis ab omnibus in suo regno habitantibus, vel aliquo modo comorantibus præciperet gestari in honorem idoli, Mahumetis seu falsæ suæ sectæ; eò quod usus ille esset, meritoque reputaretur falsæ fidei protestatio. Quemadmodum ne quidè metu mortis liceret obedire Principi tale quid alicui in particulari præcipiant.

35. Triplex genus vestitus distinguitur, infidelis.

Ad vestes quod attinet infidelitatem denotantes, eæ sunt in triplici differentia: aliæ quæ enim sunt ob finem politicum institutæ ad dignoscendum infideles formaliter ut infideles sunt; prout Romæ ex ordinatione Pontificis pro Judæis instituta est, pro viris quidem gestatio pilei flavi, pro feminis

Herinæ Sum. Theol. Pars III.

autem veli flavi in capite deportatio. Aliæ sunt institutæ ad protestationem falsæ religionis, unà tamen ad usum & effectum communem tegumenti corporalis; prout sunt vestes communes Sacerdotis Mahumetani, aut religiosi Ethnici. Aliæ denique sunt merè institutæ ad falsum cultum, quales sunt quibus utuntur sacrificuli in suis sacrificijs & superstitionis ritibus.

Nullum porro genus vestium prædictarum ex quavis causa licite usu variari, censent plures Doctores, quos citat & novissimè Arriaga d. 22. sect. 3. Idemque plurimi alii censent de vestibus secundi generis, & ferè omnes juxta Arriaga supra de vestibus postremi generis: quamvis de his in consequenter negetur, si saltem de vestibus secundi generis admittatur, juxta Castro Palao de fide d. 1. punc. 17. n. 3. Ratio generalis est: quia nullo casu licitum est negare veram fidem, aut profiteri falsam per verba; ergo nec per vestes aut alia signa: utraque enim significant ex institutione, & quidem id ad quod instituta sunt. Quare perinde est, si id, quod in domo sit vinum v.g. venale, significetur per scripturam, si per hederam, si per voces, aut alia signa. Adeoque perinde videtur, si quis dicat ore, Sum Judæus; si vestitione vestis; & consequenter sicut illud, sic nec hoc ullo casu licere videtur. Ob quod etiam nullo casu licitum est adolere thus idolo, etiam alioquin ista actio posset fieri ad alios fines; eò quod videlicet dum tali modo fit, sit inseparabilis moraliter significatio falsi cultus. Conantur quidem alii differentiam assignare inter verba & vestes similiæ signa: sed difficulter allegatur, quæ mentem quietet, ut patebit eas consideranti, & pariter, quæ deducit Arriaga supra.

36. Quorum nullum est occultandam fidem, multorum sententia.

Probatur.

Nihilominus cum pluribus alijs Lugo d. 14. n. 82. & seqq. fatetur quidem non licere usum vestium prædictarum, quando ex institutione aut circumstantiis determinatur ad significationem falsi cultus seu fidei; existimat tamen non omnè usum semper ita determinari, adeoque tunc ex gravissima causa licere, quando videlicet qui hominem antea Christianum eis usum videt, non determinatur eo ipso ad judicandam quod fidem deseruerit, sed dubitare aut judicare potest, quod ad alium finem diversum tali veste utatur; & quidè sic, ut vel omnes id sciant, vel certè signa talia sint, ut in ijs circumstantiis, qui aliunde fictionem non noverunt, & sciunt ipsum antea fidelem fuisse, non possint ex vestibus vel signis illis determinatè judicare quod fidem reliquerit, ita ut nec ipsi infideles, si hominem nosset, ejusmodi fidei mutationem possent judicare. In singulis autè momentis, judicandam prudenter, & qualitatè signi, & determinationem ad significandum. Unde à posteriori colligi cæset majorem indeterminationem hujusmodi signorum, quam verborum ad significandam negationem fidei. Quæ quidè indeterminatio juxta ipsū n. 86

37. Opposita sententia adfertur & declaratur.

facilius cernitur in vestibus, quæ respondent vestibus communibus nostrorum v.g. Monachorum, inferens religiosum Ethnicum, si converteretur, posse absque scandalo habitum suum ex causa aliquamdiu retinere absque eo, quod falsum cultum profiteretur, ad usum scilicet naturalem. Quare secundum ipsum n. 94. posset etiam aliquando licere Christiano ex causa valde gravi se suamque fidem occultare huiusmodi veste aut Sacerdotis Mahumetani. Similiter (ut habet n. 95.) licita sunt stratagemata Christianorum vexilla infidelium exponendum, ne fugiant.

38. *Confirmatio quædam rejicitur.*

Ad prædictorum confirmationem adduci posset, quod Judæus licet utatur veste præscripta; cum id solum sit nuda manifestatio veritatis; & alioquin non potuisset licite à Pontifice præseribi: ergo & fidelis potest eam aliquando uti. Sed hoc nullo modo sequitur; uti nec ex eo, quod Judæus interrogatus possit dicere, se esse Judæum vel non esse Christianum, sequitur id unquam licere Christiano sine injuria fidei. Judæis quoque licita est talis vestis gestatio extra gravem necessitatem, immo est præcepti; & tamen Christiano non est licita saltem extra periculum gravissimi incommodi.

39. Plura de his vide apud ipsum *Lugo* inter alia adhuc observatæ, quod abesse debeat scandalum prævalens incommodo, quod hic & nunc incurreretur. An autem meritò scandalum, quod timetur, censeri debeat tam grave, ut incommodo gravissimo, quod sequeretur, prævaleat, prudentis arbitrio in casu occurrentia relinquitur.

Quid in praxi censendum.

Ex quibus patet, quæstiones mox discussas non carere utriusque incertitudine, adeoque ante factum suadendam esse sententiam priorem veluti tutiorem, & generositati fidei convenientem; post factum autem non esse condemnandos, qui alterius sententiæ dictamen secuti, actiones, de quarum licentia disputatur, exerceverint.

40. *Christiani in necessitate possunt omittere gestationem vestis præscriptæ à principe infideli ad hoc ut dignoscantur.*

Quod si denique Princeps infidelis præciperet omnibus Christianis usum certæ vestis, ut dignoscantur, consentiunt Doctores (ut ait *Lugo disp. 14. n. 96.*) quod possit adhuc Christianus, ut se occultet vel non prodat, omittere talem vestem, sive id præcipiat ob finem politicum, sive ob finem religionis: eò quod lex illa, si sit politica, non obliget ex virtute fidei, ad hanc tali signo confitentiam, nec etiam ex obedientia Principi debita obliget cum tanto periculo: si verò sit lata in usum fidei, eo ipso sit injusta, nec aliunde obliget tunc confessio seu manifestatio fidei per tale signum; cum præceptum istud non tam sit interrogatio, quam mandatum, ut Christiani positivè se prodant, & cognoscantur. Unde huiusmodi manifestatio, veluti cedens in grave fidei detrimentum, & cujus omissione nec præjudicatur graviter divino honori, nec generatur scandalum, non obligat. Neque etiam

hujus signi ommissio cessari potest fidei negatio: cum solum omittatur signum fidei præstativum, non autem assumatur signum fidei negativum. Adde quod etsi tale præceptum esset interrogatio de fide, adhuc non tenerentur Christiani respondere: cum juxta plurimos, speculativè loquendo ne quidem ad id teneantur interrogati in particulari. Et quamquam tenerentur, rationes huiusmodi non militant in præsentis calu.

Nihilominus si Turca v.g. diceret, Mandatum omnibus Christianis gestari tale signum, ita ut illo carentes, censentur hoc ipso Mahumetani, obligarentur juxta *Arriaga d. 22. sect. 4. n. 38.* omnes Christiani eo uti, non vi legis imperantis, sed vi voluntatis Turcæ dantis huiusmodi signi carentiæ significationem Mahumetani; cum perinde sit, an infidelitas positivo, an negativo signo indicetur. Quod quidem verum est, saltem signo isto jam in vigore existente. Aliud videri posset, si Christiani significationem istius signi prævenirent, & inefficacem redderent, non acceptando talem institutionem, & unanimiter abstinendo à signo præfixo: tunc enim carentia huiusmodi signi nil significabit, nec cultores Christianæ religionis ab alijs discernent.

Sunt præterea & aliæ actiones, de quibus quæri posset, an in ijs licitum sit Fidelibus communicare seu convenire cum falsæ sectæ cultoribus: & quidem omnino dicendum est nullà ratione licitum esse cum illis communicare in specialibus falsarum sectarum exercitijs aut ceremonijs, sive illis ita interesse, ut quis censetur exterius cum infidelibus sive hæreticis in prædictis participare, v.g. cum Calvinistis celebrando cœnam, in templo modulando eorumdem psalmos &c. sicut ceteri consecrarii. Ratio est: quia hæc sunt vera signa externa communicationis cum illis in fide; adeoque sunt præstatio falsæ fidei. Unde propterea non licet adolere thus idolo, illud adorare, de immolatis comedere ad cultum exteriorum idoli.

Hinc etiam illicitum est contrahere matrimonium coram ministro hæretico, quod id præceptum est, ut eo pacto agnoscat, tamquam minister veræ Ecclesiæ, vel quando id fit cum certis ritibus hæreticis, v.g. proferendo formam contractus præeunte ministro, quæ contrahentes profiteantur se coram Communitate sancta Dei conjungi. De quo vide *Malderum quæst. 3. a. 2. memb. 3.* Ratio est: quia tunc contrahentes censentur profiteri hæresim; agnoscendo veram Ecclesiam ejusque ministros esse apud Hæreticos.

Nihilominus licitum esse constat, contrahere coram Magistratu hæretico civili, aut testari se contraxisse, dummodo ritu etiam Catholico antè, vel postea contrahant: quia illud solum in finem politicum exigitur, ut constet publicè, quinam sint veri conjuges. Unde.

41. *Limitatio quædam dicitur.*

42. *Illicitum semper est communicare cum sectarijs in falso cultu.*

43. *Qualiter non licet coram ministro hæreticorum contrahere matrimonium.*

44. *Qualiter licet id coram Magistrate.*

Qu. III. Qualiter licitum sit occultare seu dissimulare fidem. 165

Qualiter licere possit etiam coram Ministro.

Unde videtur mihi idem dicendum (inquit Lugo disp. 14, n. 155.) quando minister hæreticus non ad se ut persona sacra, & ut minister Ecclesiæ, sed ut persona civilis, cui incumberet assistere ad eundem finem politicum, sicut adesse posset ipse Magistratus laicus & civilis. Prout in varijs Belgii locis hæresi infectis liberum est contractum civilem (qualis solum apud illos ipsum matrimonium æstimatur) inire aut declarare, live coram Magistratu, sive coram Ministro ejus locum supplente, digitoribus coram Magistratu, ceteris coram Ministro ad vitandas expensas comparentibus; coram quo tamen, ne quid protestationem hæresis sapiens fiat, diligenter cavendum est.

45. Qualiter licet comparere ad hereticorum sepulchra & nuptias.

Item famulis comitari Dominos ad templum Hereticorum unius.

Minor difficultas est in comparitione ad sepulchra hereticorum nostrorum, quæ sunt absque ullo ritu sacro, quasi sepeliretur canis, nisi quod exterior quadam pompa Aneris servetur. Pariter licet Catholicis in terris hereticorum morantibus exhibere signa amicitie civilis, comparando ad eorum nuptias, etsi modo hæretico celebratas, ad convivia nuptialia &c. Item possunt famuli & pedisequæ comitari Dominos & Dominas suas ad templum hereticorum & exercitia suæ sectæ euntes. In his enim & similibus solum intervenit quadam præsentia velut materialis & obsequium civile, non autem communicatio in sacris. Unde obsequia posse à famulis præstari Dominis, etiam in ædibus falsi cultus, colligitur ex Tertuliano l. de Idololatria cap. 16. dicente: *Licet adesse in quibusdam, quæ nos homini, non idolo officiosos habeat. . . . Si propter sacrificium vocatus assistam, ero particeps idololatriæ: si me alia causa conjungit sacrificanti, ero tantum spectator sacrificii.* Et consonant ea, quæ de Naaman Syro præmissa sunt.

46. Possunt fideles salvæ fidei spei speciatim cænas Calvinisticas aut ceremonias Judaicas.

Similiter citra peccatum contra fidem posset quis adire templum hereticorum ad videndum cœnam v.g. Calvinisticam, dum tamen ex modo agendi satis cognoscatur ipsum solum accedere instar curiosi Spectatori absque communicatione cum hæreticis. Unde sic passim Catholicis in Hollandia accedunt fideles ad Synagogas Judæorum, ut eorundem ceremonias videant: quod & faciunt Christiani Romæ.

47. An quando licitum sit adire conciones Hereticorum.

Idem per se loquendum est de accessu ad conciones hereticorum: quia accessus ille non est falsæ fidei protestatio, nec ex natura rei est malus, quin immo varijs de causis rectè fieri potest: ideoque in locis quibusdam, ubi Catholici hæreticis permixti habitant, multi, etiam noti & docti Catholici, sine ulla suspitione hæresis conciones hereticorum adeunt. Igitur licitum hoc est ex rationabili causa, qualis v.g. est, non solum obsequium dominis præstadium, sed etiam ut ministrorum imposturæ & falsitates clariùs deprehendi & refutari possint.

Herincx Sum. Theol. Pars III.

Ex sola tamen curiositate adeuntes reprobantur à Sanchez & Coninck. Quamvis secluso scandalo, & perversionis periculo (quod facile subesse & semper secludendum est) non appareat consequenter loquendo in hoc grave peccatum.

Quam dissimulandum sit, & quando.

Dissuadendus tamen omnino est prædictus accessus, dum gravis causa non subest, ob defectum utilitatis, & periculum lapsus, quod facile subesse posset in personis, præsertim indoctis & parum in fide firmatis, etiam dum non subesse putatur.

48. Quando illicitum sit etiam citra periculum perversionis.

Potest etiam accessus ille esse illicitus extra periculum perversionis, quando esset seu haberetur tamquam signum alicujus communicationis vel consensus cum hæreticis quæ talibus, v.g. quando id fieret, ut Concionatori honor vel auctoritas præstetur: cum illicitum sit hujusmodi actionibus favere, & hæresum ministro auctoritatem addere. Unde Prætor v.g. loci debet potius officium suum deserere, quam ad conciones comparere nomine Domini absentis, de cujus voluntate ejus locum representet. Idem est, quando Princeps aut Magistratus hæreticus vult omnes Officiales comparere ad Concionem, aliàs officijs suis privandos. Ideoque omnes id agentes graviter culpantur à Catholicis, & reputantur exterius in fide defecisse.

49. Editum Regis Angliæ hac de re expenditur.

Idem quoque est, si Superior hæreticus præcipiat accessum ad conciones omnibus suis subditis, idque etiam in suo edicto expressè dicat, se hoc non præcipere in favorem hæresis, aut ut aliquis à sua fide decedat, sed se solum exigere civilem obedientiam: quia ipso facto huic contrarium facit, & immediatus finis illius legis non potest esse alius, quam favor Concionatorum, quatenus eis & consequenter eorum doctrinæ auctoritas hæc ratione accrescat, plebsque Catholica paulatim vertatur: inano finis intrinsecus ipsi materiæ præceptæ non est alius, quam apparentia quadam religiositatis & conformitatis in cultu externo religioso. Et quamvis non defuerint Theologi, qui ut Catholicos Anglos gravissimis pœnis & periculo peccandi contra confessoriam fidei eriperent, dixerunt, non obstante hujusmodi Regis decreto, posse Catholicos templum hereticorum adire, protestando saltem se id solum agere ad obedientiam civilem Regi præstandam, & pœnas vitandas: nihilominus oppositum responderunt Theologi de hoc Romæ consulti (inter quos Cardinales Baronius & Bellarminus) & motu proprio idem declaravit Paulus V. Idemque postmodum citra hæsitacionem docuerunt Suarez, Sanchez & alii communiter. Immo, tum à Catholicis, tum à ipsis hæreticis, censentur, saltem ex parte, & quoad apparentiam externam defecisse, qui edicto Regis in Anglia parent. Idemque locum habet in Hibernia, ubi Catholici magnam

magnam subeunt jacturam bonorum, aut incarcerationem potius, quam adire velint templa Protestantium, contrarium facientes peccati arguendo. Unde hac de re non est dubitandum, stante præsertim communi æstimatione, ac æstimandi consuetudine: quidquid sit de eo, an (quod Nonnulli putarunt) id licuisset, si statim à promulgatione edicti fuisset publicata ab omnibus Catholicis protestatio præmissa, ad elidendum signum hæresis ejusdemque fomentum, dum satis constitisset, quo animo Catholici comparerent.

50.
An & quâdo licere possit inter Hæreticos comestio carnis die Venæris.

Insuper Catholici in terris Hæreticorum ferijs sextis licite vescuntur carnibus, si justa causa subsit, & sine Ecclesiæ præjudicio fiat. Justa causa est, si imminet periculum vitæ vel gravis alterius incommodi secuturi ex eo, quod cognoscatur esse Catholicus. Ratio est: quia tali casu comedens carnes non peccat contra præceptum Ecclesiæ, utpote cum tanto periculo non obligans. Nec etiam contra præceptum confessionis fidei, quæ si hanc suo facto videatur negare: quia illa comestio, nec ex natura sua, nec ex hominum instituto, est signum professionis falsæ religionis, aut negationis veræ: alias si quis Catholicus solus, aut ratione morbi, aut ex gulositate comederet carnes (prout interdum mali Catholici, etiam in consortio aliorum, faciunt) peccaret contra confessionem fidei. Nec denique ratione circumstantiarum; cum supponamus nullam fieri mentionem fidei, aut prohibitionis Ecclesiæ, neque adesse periculum scandali. Nec obstat, quod alii fortè suspicentur, ipsum non esse Catholicum, quia ipse non tenetur imprudentem illam suspicionem cum tanto suo incommodo impedire, illaque suspicio, quam diu interiùs manet, non potest comestio nem afficere, aut eam determinare ad significandam defectionem à fide. Secus est, quando hæretici Catholicos invitant, aut se mutuo hortantur, aut potestas publica urgetur ad comedendas carnes, in contemptum præcepti Ecclesiæ, aut ut ostendant se non esse Catholicos, aut volunt eo modo experiri, an sit inter eos aliquis Catholicus; tum enim à circumstantijs determinatur ad significandam, aut defectionem à fide & obedientia Ecclesiæ, aut professionem contrariæ fidei.

51.
An & qui licitum vel illicitum vesci idolothytum.

Eadem occasione moveri solet quæstio de manducatione idolothytorum. De qua breviter egimus *Tr. de Legibus d. 3. q. 13. nu. 180.* Eam porrò per se illicitam esse, ve-

luti societatem dæmptiorum, vassii Patres indicant, signanter *Augustinus*, tum alibi, tum *Epist. 154. ad Publ. colam*, ubi significat melius esse mori fame, quam idolothytis vesci. Ideoque cibus immolatijs pollutos, penitentia satisfactio purgandos esse, descripsit *Leo Papa Ep. 79. ad Nicetam*, idque sive hoc terror extorsit, sive fames suaserit, ut loquitur. Accedit prohibitio Apostolica *Act. 15.*

Nihilominus certendum omnino est, rem hanc esse per se loquendo indifferentem, nec nisi jure ad summum humano seu Apostolico prohibitam. Prohibitio porrò Apostolica (ut patet ex textu) tantum respicit fideles ex Gentibus conversos, Palestinae vicinos, puta Antiochiæ, Syriæ, & Ciliciæ; in quibus locis erant plurimi Judæi. Unde Apostolus scribens ad Corinthios in Achaia constitutos *Epist. 1. c. 8.* manifestè docet rem hanc esse adiophoram, nec aliter prohibet, quam si frater infirmus eo facto sit passurus scandalum. Et *6. 10.* idem confirmat, mandans caveri idem scandalum, & communicationem in idololatria; qualis est, dum quis idolothytum comedendo, sacris idololatrijs communicat, seu particeps fit mensæ dæmoniorum, v. g. si in idolio vel epulo idololatriæ mensæ cum infidelibus accubat, vel alias religionis causâ jusus aut rogatus de idolothyto, comedat. Ut proinde *Estius in 1. Cor. 10. v. 30.* existimet *Augustinum* verosimiliter prædicta retractaturum fuisse, si illucque suam retractationem perduxisset, aut monitus rem propius expendisset. Nihilominus (ut omitam ipsum non asserere id fore illicitum, sed tantum asserere tanquam magis expediens) loquitur solum de cibo in idolio reperto, cujus comestione videri posset ab ijs, quibus fortè in secreto factum innotesceret, communicasse dæmonijs; ideoque *Lib. 32. contra Faustum c. 13.* quaerens, cur non expediat immolatio vesci Christiano, non aliam assignat rationem, quam hanc: ne de mensibus communicasse videatur. De quo etiam casu apparentis communicationis loquitur *Leo Papa*. Ideoque è diverso laudatur fortitudo quadraginta rusticorum, qui (teste *Gregorio 1. 3. Dialog. cap. 27.*) carnes immolatijs compellentibus Longobardis edere cum nollent, simul omnes occisi sunt. Quod denique facit exemplum Eleazar 2. *Machab. 6.* Vide plura apud *Estium in cap. 8. & 10. Epist. 1. ad Corinth.*

Mens Augustini expendium.